

La pràctica reflexiva com eina d'aprenentatge i millora de les competències professionals per la construcció de coneixement en el Grau en Treball Social.

Data prevista d'inici i finalització de l'actuació: dimecres, 1 febrer, 2023 a dilluns, 30 juny, 2025

Finalitat del projecte:

Dewey va plantejar el pensament i l'acció com processos que es troben intrínsecament vinculats. Ambdós es necessiten mútuament per construir-se, donar significat i coherència entre ells. El pensament necessita l'acció per convertir-se en coneixement i aquesta vinculació necessita la reflexió com allò actiu i motivador del que pensem i dels resultats que s'obtenen.

Els models d'aprenentatge experiencial permeten l'adquisició de competències professionals claus per seguir aprenent permanentment i en concret a través de la pròpia pràctica professional. La formació reflexiva a la universitat propicia especialment el desenvolupament de la competència reflexiva, una competència transversal que millora la capacitat de construir coneixement nou i més profund i articular el coneixement de manera més significativa. Pels professionals de treball social la pràctica reflexiva permet donar sentit a l'experiència pràctica, visualitzar els valors, els supòsits, les creences i prejudicis personals que influeixen en la pròpia pràctica així com de la forma que es realitza. La reflexió sobre la pràctica va més enllà de l'adquisició de coneixements, la reflexió sobre la pràctica proposa les bases del coneixement, l'enfortiment d'aquest, augmenta la consciència dels valors i les actituds que es posen en joc en el procés de la reflexió.

En l'espai de la supervisió els aprenentatges es reben del grup, com també el fet de compartir l'experiència dels estudiants dels seus centres de pràctiques genera aprenentatge a través de la reflexió conjunta en el grup. El progressiu apoderament dels estudiants facilita que siguin capaços de comprendre que els ciutadans són els actors principals de les seves vides i el seu treball consisteix a acompanyar-los perquè puguin millorar i canviar determinades circumstàncies (Fernández, 2014).

És en aquest espai que es pren en consideració el contingut del projecte que es porta a terme, es reflexiona sobre el potencial educatiu de les accions i el mateix comportament i actituds individuals i grupals relatius a la responsabilitat, el compliment de compromisos, la participació, la implicació, etc. És per mitjà de la reflexió que es pot prendre consciència dels mateixos sentiments, nocions i significats construïts, de les aliances i els prejudicis. Es pot conèixer de manera més racional i argumentada la realitat social, les seves desviacions en els límits de construcció d'un espai comú i d'igualtat d'oportunitats per a tots (De Vicente, 2012).

Per iniciar el procés de reflexió sobre la pràctica, acompanyada pel supervisor/a, proposem un model de tres dimensions per la reflexió: la conductual, la cognitiva i la emocional. Aquestes tres dimensions, i per a que l'estudiant copsi el seu propi procés d'aprenentatge i millora de les competències professionals, es proposa el disseny d'una eina d'avaluació que permeti la millora dels aprenentatges i les competències a través de la seva pròpia pràctica reflexiva.

Vinculació de la proposta amb altres actuacions de millora o innovació de Centre, Departament o Ensenyament:

El Projecte d'Innovació Docent Teixint identitats professionals. Autoconeixement i Treball Social. Codi: 2015PID-UB/026 finalitzat al 2019 agrupa la participació de diferents assignatures dels quatre cursos del Grau de Treball Social que es dugué a terme de 2014-2015 fins el 2018-2019. La importància de l'autoconeixement com a competència professional bàsica per a la pràctica del treball social ha portat a alguns docents del Grau de Treball Social a portar a terme activitats per promoure el desenvolupament de l'esmentada competència a les seves assignatures, però d'una manera aïllada i sense cap fil conductor, que pugui garantir l'adquisició d'aquesta competència professional i l'avaluació del seu impacte en l'alumnat. Aquesta iniciativa de una part del professorat de Treball social, es veu reforçada pels testimonis dels alumnes participants en les activitats d'autoconeixement, en relació a les seves preocupacions per identificar, gestionar i controlar les seves emocions i sentiments personals en el marc de la supervisió i més tard quan comencen a treballar com a treballadors i treballadores socials. La realització d'aquest projecte d'innovació docent va permetre respondre de forma adient als neguits i inquietuds dels alumnes, alhora que afavorir la connexió de les activitats d'autoconeixement que s'estaven fent, i avançar cap la seva sistematització a partir de la reflexió compartida i del contrast de les actuacions realitzades. D'aquesta manera s'arribarà consensuar criteris, identificar bones pràctiques per tal de normalitzar aquest tipus d'activitats al nostre ensenyament. La vinculació al projecte presentat és en la part de la reflexió que de forma natural es dona en l'espai del Pràcticum i supervisió. Amb la pràctica reflexiva es vol donar un pas més, es vol que aquesta Pràctica Reflexiva sigui una postura intel·lectual i metòdica davant la pràctica, i per tant, requereix una actitud metodològica i una intencionalitat per part del docent i de l'estudiant. Així la proposta és que la Pràctica Reflexiva sigui apresada, metòdica, instrumentada, premeditada i intencional, i per poder extreure el màxim rendiment d'aquesta pràctica ens cal dissenyar uns instrument d'avaluació, una rubrica que la validi.

Motivació del projecte

Diagnosi de la situació inicial:

La proposta de projecte d'innovació docent vol contribuir a la millora dels aprenentatges i de les competències dels estudiants en el centres de pràctiques, que en un futur seran els llocs professionals d'intervenció. La pràctica professional del treball social requereix d'una formació professionalitzadora que abordi de forma integral l'ésser humà. Preparar als estudiants per la seva futura professió és responsabilitat docent, per aquest motiu ens interessa amb el projecte d'innovació docent aprofundir i compartir els aprenentatges del grup, compartir les aportacions que fan els estudiants dels seus centres de pràctiques. La reflexió conjunta en el grup i el progressiu apoderament dels estudiants facilita que siguin capaços de comprendre que els ciutadans són els actors principals de les seves vides i el seu treball consisteix a acompanyar-los perquè puguin millorar i canviar determinades circumstàncies (Fernández, 2014). Adonar-se a través de la practica reflexiva de quins son els aprenentatges i habilitats adquirides i quines son aquelles que necessiten millorar és una aportació responsable al mon professional.

Per altra banda, al llarg del desenvolupament de l'assignatura i com un dels eixos centrals d'aquesta trobem que un dels temes principals que uneixen la supervisió i la pràctica son l'ètica professional, fet que ens motiva a seguir indagant en les implicacions ètiques com competència de la titulació i transversals que els estudiants de treball social ha de desenvolupar. La sensibilització en aquest tema només es pot abordar des de la reflexió profunda dels valors i els principis personals i professionals posant en joc els instruments de la pràctica reflexiva.

Actuacions de millora o innovació vinculades:

La proposta que es presenta es centrarà en aprofundir en línies d'innovació:

b) Aprenentatge professionalitzador

B1) Competències transversals: Competències genèriques i comunes per a totes les titulacions orientades al desenvolupament d'aptituds, coneixements i valors de l'alumnat vinculats amb l'activitat professional posterior. Establiment de metodologies per l'ensenyament, aprenentatge, avaluació i certificació de les competències definides.

c) Avaluació

C7) Instruments d'avaluació (rúbriques): Disseny de recursos i eines, tant del professorat com de l'alumnat, per millorar el coneixement dels aprenentatges que s'han generat en el procés d'ensenyament.

Objectius

L'objectiu general és proposar la pràctica reflexiva intencionada, metòdica i instrumentalitzada per la millora de les competències reflexives en la Supervisió I i les Pràctiques I en el Grau de Treball Social.

Els objectius específics.

1. Analitzar les activitats que es duen a terme a supervisió I i pràctiques I referides a la reflexió crítica i a l'autoconeixement.
2. Acompanyar als estudiants en la reflexió cognitiva, conductual i emocional per la adquisició de competències de la titulació i les transversals.
3. Realitzar activitats de practica reflexiva que permeti als estudiants identificar-se en la pràctica professional.
4. Dissenyar i implementar una rubrica que validi els aprenentatges referits a la pràctica reflexiva i la millora competencial dels estudiants per tal de valorar les millores en el seu desenvolupament.

Desenvolupament de l'actuació / pla de treball:

Terminis d'execució

Prèviament a les actuacions es preveu treballar de forma col·laborativa a nivell intern amb les diferents assignatures de tercer del grau de Treball social: Investigació Aplicada al Treball Social, Treball Social a les Organitzacions i Pràcticum.

Les actuacions es preveuen realitzar en dues etapes en les dues assignatures proposades:

1a Etapa (2022-2023)

- Anàlisis dels continguts de les activitats que es duen a terme a supervisió I i pràctiques I.
- Grup de treball sobre el model de la pràctica reflexiva.

Configuració del model:

1. Disseny de guies individuals i grupals per la reflexió cognitiva.
2. Disseny de guies individuals i grupals per la reflexió conductual.

3. Disseny de guies individuals i grupals per la reflexió emocional.

- Realització i avaluació de l'activitat.
- Retorn i valoració de l'impacte en els alumnes en la dimensió ètica professional.
- Revisió avaluació i disseny de la rubrica d'avaluació: competències reflexives.
- Participació des de les assignatures en les activitats transversals i reflexió individual i grupal sobre els aprenentatges i les millores competencials.
- Coordinació amb altres assignatures de tercer del grau: Investigació Aplicada al Treball Social, Treball Social a les Organitzacions i Pràcticum.
- Jornada formativa per estudiants, docents i tutors de centre sobre la practica reflexiva i les competències.

Zona Etapa (2023-2024)

- Implementació de la pràctica reflexiva en les activitats de pràctiques i supervisió I
- Realització i avaluació de l'activitat.
- Retorn i valoració de l'impacte en els alumnes en la dimensió ètica professional.
- Implementació de la rubrica d'avaluació
- Participació des de les assignatures en les activitats transversals i reflexió individual i grupal sobre els aprenentatges i les millores competencials.
- Coordinació amb altres assignatures de tercer del grau.
- Jornada formativa per estudiants, docents i tutors de centre sobre la practica reflexiva i les competències.

(2024-2025)

- Resultats dels aprenentatges i competències reflexives.
- Valoració de l'instrument d'avaluació: rubrica
- Coordinació amb altres assignatures de tercer del grau.
- Vinculació al procés de replantejament de l'ensenyament.

Avaluació

Proposta d'avaluació dels resultats:

Tenint en compte els objectius previstos a l'avaluació s'abordarà tres dimensions:

1. L'adquisició de competències teòric-pràctiques a supervisió I i pràctiques I proposades en els plans docents.
2. L'adequació de les activitats d'aprenentatge i dels documents d'avaluació dels aprenentatges i les competències proposats.
3. La satisfacció i la millora dels aprenentatges i les habilitats i capacitats dels estudiants a partir de la seva experiència en els centres de pràctiques i que contribueixen a la construcció de coneixement al Treball Social.

Els instruments d'avaluació proposats son uns qüestionaris adreçats a l'alumnat dels 13 grups de supervisió i pràctiques I, uns qüestionaris adreçats als supervisors docents de la universitat i uns qüestionaris adreçats als tutors dels centres de pràctiques.

Indicadors d'avaluació:

a. Proposta d'avaluació dels resultats

Tenint en compte els objectius previstos a l'avaluació s'abordarà tres dimensions:

1. L'adquisició de competències teòric-pràctiques a supervisió I i pràctiques I proposades en els plans docents.
2. L'adequació de les activitats d'aprenentatge i dels documents d'avaluació dels aprenentatges i les competències proposats.
3. La satisfacció i la millora dels aprenentatges i les habilitats i capacitats dels estudiants a partir de la seva experiència en els centres de pràctiques i que contribueixen a la construcció de coneixement al Treball Social.

Instruments d'avaluació proposats per l'observació dels indicadors establerts:

Els indicadors plantejats per l'avaluació de les diferents activitats que es desenvolupen en el marc del projecte d'innovació:

- Anàlisi de 200 memòries de supervisió i pràctiques (apartats sobre la reflexió crítica i l'autoconeixement).
- Realització de les activitats de reflexió cognitiva, conductual i emocional.
- Realització de les activitats de pràctica reflexiva que permeti identificar-se amb la pràctica professional.
- Participació en la formació per docents i estudiants.
- Construcció de coneixement pel treball social a partir de la participació en la formació.
- Assistència dels estudiants a les activitats
- Anàlisi crític sobre l'experiència viscuda que reculli la reflexió que s'ha produït al participar en les diferents activitats.

Procediment proposat per l'aplicació dels instruments d'avaluació:

Es proposen els següents instruments d'avaluació:

Els instruments d'avaluació proposats són uns qüestionaris adreçats a l'alumnat dels 13 grups de supervisió i pràctiques I, uns qüestionaris adreçats als supervisors docents de la universitat i uns qüestionaris adreçats als tutors dels centres de pràctiques.

- Qüestionaris de satisfacció als estudiants.
- Qüestionaris de satisfacció als docents.
- Qüestionaris de satisfacció als tutors de centre.
- Treball reflexiu individual sobre els aprenentatges i les competències reflexives dels estudiants en les activitats plantejades.
- Treball realitzat en les assignatures a partir d'incloure la pràctica reflexiva.
- Grup de discussió equip docent de supervisió en el treball social I.
- Assistència dels estudiants a les diferents activitats que es realitzin.

Difusió

Difusió prevista dels resultats:

Difusió prevista dels resultats:

Les activitats que es realitzant en el marc de les assignatures es donarà visibilitat amb un programa que es difondrà en el campus virtual i també a través de la pagina web de la Escola i a la Facultat d'Educació.

Transferibilitat prevista dels resultats:

L'experiència del projecte docent pot compartir-se amb altres contextos a nivell internacional amb qui estem treballant sobre aquestes temàtiques des de fa temps.

També existeix la possibilitat de treballar en l'assessorament d'altres universitats en matèria d'elaboració de plans d'estudi com està passant actualment al formar part del Consejo Asesor Social Empresarial de la Universidad Tecnológica Metropolitana de Santiago de Chile per la presa de decisions en els processos de rediseny curricular de la disciplina de Treball Social.